

Povest o belem zajcu

igra za TV

1

UVOD PRED NAPISI. VEČER

Cest bo v tej začetni sceneriji več. Kot bo nemara več oseb: prijazen praznični večer. Družine se vračajo. Z vseh koncev. Kakor pajki v mrežo. Kot vojaki v vojašnico. Zato bo ritem zmeden. Hitričasto odrezav. Kot iz otroške dobe filma (pa ne humoren. Ali hoté drugače smešno poudarjen — ne. Mravlje hitijo v mravljišče. Nič več).

Samoten fajmošter, zravnčan, prileten, debel, jo reže tik ob robu ceste: na mopedu je, krhkem kot Krpanova kobilica. Je v katoliški črnini. Ima motociklistične, ôsaste, že rahlo ostarele špegle. Klobuk je kot pri prvih kravarjih, če so zajahali v Indijance ali v beg od njih (se reče: spredaj vzdignjeno zavit). Nerodnemu duhovniku visi prek hrbta torba (kot aktivistom brž po vojni). Na drugi bok pa mu ropoče nikljasta kadilnica (najbrž je dobri nunec bil dodatno, honorarno kje na maševanju).

Dva moška, ženski dve — vzorci našega banalnega in podivjanega vsakdána. Bogati. Plehki. Pijani. Mastni od gurmanskega potu. Izpljune jih hotel royal na Bledu (ali kod drugod). Imajo avto. Ves v kromu je, bleščicah (imenitna reč, ta družčina). Pred avtom se objamejo. Začnejo peti. Eden dirigira.

Potlej se ta eden na petah obrne (še zmeraj ga držé v objetem vencu). Iz hlač potegne pitigrillija. Slovesno cura. Poje. Jim še dirigira, akoprav z levico — ko opravi, se obrne v krog. Takrat je tudi poezije konec. Z rezko kretnjo jo po dirigentovsko konča. Se zavalé v limuzino. Že gredo. Gredo po beli cesti. Kakor smučar po smučini. V pentljah, v vijugah. Gramoz brizga izpod njih. En kolesar, opravljen po nedeljsko, kmet, pobegne v grme gor (za take rečemo, da so ušli gotovi smrti).

Dvorišče, urejeno, pometeno. Rože v oknih. Ducat zajcev, čohájo se po kotih. Kure se odpravljajo, sanjavo, v krogih, spat. Izpod kamnitega (ali pa trámastega) sklepnika najprvo

pride ona, 26 let. Je čedna (zdravje in pristrčnost). Potlej deklica, recimo osmih let. In babica. Ded — ta pozdravlja s praga. Je v etnografskem, znošenem oprsniku.

Deklica drži v naročju zajca, belega lepotca uglajenega vedenja.

On ima dve mreži z jabolki. Zatlačijo se v avto. Poženejo motor. Prižgejo luči. Avto se premakne. Rôke starih dveh se vzdignejo. Stegnejo se z oken roke, njima v pozdrav. Avto, smo že rekli, se premakne — slika se ustavi. Takó stoji, opozorilno, izzivalno dolgo. Kot pribita. Potlej se odpeljejo.

Smo že pred prvimi dialogi: pri našem tovornjaku. Čaka kot zadreman slon, da ga nakrmijo.

Voznik — nika profesorski v obraz, važen in žlobudra, kakršnih je kar dovolj med furmani — naslonjen ob stebèr. Gleda v črpalkarja, ki mu skrbnó doliva. Baja konec daljše zgodbe:

VOZNIK: . . . pa sem se ustavil. Kaj se ne bi! Mraz, dež. In cesta na samoti. Kaj se ne bi, sem si rekel. In ustavil. Gor sem jo vzel. Vso pot je potlej stiskala potico na kolenih. In na koncu rekla: Ti, a nisi zaspan? Pa sem sprejel, da bom pri njih prespal. O ti hudič, v kakšno mrzlo kamro me je dala! Obrnem se, da bi zaspal. Poškriplje nekaj v temi — toliko je pa bilo svetlobe, skoz okno noter, od svetilke na vogalu. Toliko, da vidim. In kaj vidim: Njo. Gola je čakala tik ob postelji! . . . Takó je, vidiš, na slovenskih céstah.

Črpalkar, vljuden, naveličano pokima. Vrne kljun cevi v vilice. Voznik odide poravnat v kiosk.

Takrat se s svojega kamiona (vozili sta obakraj eno) spusti kot panter z veje drug voznik, resnoben kakor prerok.

ČRPALKAR: Polno?

VOZNIK II: Ja menda! . . . Jaz nisem polovičar.

ČRPALKAR: (snema cev) Kar takó sem vprašal. Beseda pač ni konj.

VOZNIK II: Konj, krava, nič me ne zanima!

ČRPALKAR: (pihne) Najbrž se bo usulo (gleda pod nebo). Danes so ves dan tako prekleto tečni.

VOZNIK II: Kaj?

ČRPALKAR: Pravim, da bo dež.

VOZNIK II: Naj! A nisi tu pod streho?

Ko da bo tu prijaznega dialoga konec.

Uslužbenec obeša kljun v vilice, ko mu voznik obesi dlan čez ramo:

VOZNIK II: Ti!

ČRPALKAR: Ja?

VOZNIK II: (*ves čas polglasno, rezko*) Že prej sem hotel vprašati: So vas že kdaj oropali?

ČRPALKAR: (začuden) . . . Ne.

VOZNIK II: Res še niso?

ČRPALKAR: . . . Niso.

VOZNIK II: Še ni prišel ponoči kdo, takó, s pištolo. Z masko na obrazu. Z dimnikarsko kapo na laseh. Ti stisnil cev pod rebra in ukazal (pomaha z roko): Sèm denar iz kase! Ves denar! Ali pa —

ČRPALKAR: (ga debelo gleda) Ne.

VOZNIK II: Takih, veš, ki niso zamaskirani, takih se pa boj. Ubijejo! Pobegnejo. Če tebe ne bi, bi jih ti, se pravi, ti kot priča (ga podregne s prstom), hitro prepoznal. Na policiji hitro pričal proti njim. Pa te zakoljejo! Najboljša priča je le mrtva priča. A razumeš? Takih se pa boj.

ČRPALKAR: Ja — ampak . . .

VOZNIK II: Nič — ampak . . . A da vas res še niso? Pa saj ste tu tako lepo na samem! Potrgaš telefonske žice. Zapreš tovariša v klozet. Potegneš vodo — kdo bi še kaj slišal! Kdo bi še kaj videl? . . . Danes so tudi pištole z dušilcem, a veš? Poči kot pihalnik na zamašek — si že mrtev! Zapre te v klozet. Potegne vodo — vsak misli: Aha, je šel tovariš na potrebo. Čaka. In disciplinirano le čaka — namesto da bi koga kam poklical. Tisti, ki te je, je hitro daleč. Ali že v Avstriji ali pri Banjaluki, kar je isto. Kaj more policija — kot pes na starem sledu, nič! Zato pa je pri nas toliko zločinov neodkritih — potegneš vodo. Zabrišeš vsako sled. Priče ni. Je na stranišču. Ljudem pa je tako ali tako vseeno. Samo domov se jim muđi.

ČRPALKAR: (gleda. Ne razume.)

VOZNIK II: A praviš, da vas ni nihče oropal?

ČRPALKAR: (dahne) Ne.

VOZNIK II: Vas bo. Pa vas kmalu bo.

Obrnemo se v noč. In sèm zarišemo napise, ki jih potrebujemo.

2

NA OKROGLI. NOČ

Okrogla, kot ji pravijo ljudje in leksikon, je kopasta vzpetina. Pod njo gre blag ovinek. Do nje se spušča klanec. Tu, tam ji raste brada iz robid. Spodaj se, ne vem, najbrž, pretaka reka.

Cesta je udobna, je široka. Nič kotanjasta. Celó z nekakšno črto po sredini. Z miljniki obakraj po straneh. Prezračen kraj, in snopi drevja.

Tiho so. Oče vozi. Mati mu drži rokó na hrbtu sedeža. Ga kdaj pa kdaj zaboža v lase. Deklica je, z zajcem, budna.

Uzremo, daleč, luč. Gre za voznika od črpalke. Tistega, ki je imel težave s kamro. Vozi v drugo smer.

Krmilo pa drži kot bika za roge. Juriša kakor s tankom. Nenavadno — govori! Kriči. Se gre pol ducata grimas. Kaj malega vmes tudi zapoje.

VOZNIK: Na kredit pa nič, a ne? . . . O, mojster, dober dan! Rad bi — ne morem! . . . Ja, popraskam se po glavi. Ah, težko bo, sakrament, in tam povprašajte, pri tretji hiši. Tudi drágo ni. Ha, ha, da drago ni? O dober dan, a veste to? Na črno. Res ne veste? Naj podpišem ali poštempljam? Seveda . . . Na postaji je tovarišici, ko ji je odpeljal izpred nosa, rekel: Dober dan, ta stara! . . . Hvala lepa. Táko stanje na Tolminskem še koristi? Komu — naši družbi? Izenačiti bo treba delavca, lekarnarja in kmeta na podlagi proizvodnje v gozdu . . . Šumijo gozdovi domači!

Apokaliptična je ta kovinska kultura, ki grmi, šklopoče, cvili. In je vredna — spoštovanja ne. Našega strahu pa.

Moped pod sedalom fajmoštra, ves berglast, skromen, ves po vseh miličniških pravilih, je bučelica, ki bo pristala. Komaj jo opazimo, zato se moramo opomniti:

Avto z družino se bliža Okrogli.

Kamion z demostenom — se bliža Okrogli.

Čas se viba v tragedijo. Se vrnemo ob fajmoštra. Jo ko trompeta spevno reže svojo pot. Smo mu ob strani. Strah nas je.

Na cesti pod Okroglo počí.

Fajmoštra zasuka sem in tja. Prav smešno se, s kavalerésknostjo pisarnarja, ustavi. Hrušč posluša. Misli. Sklepa. Se obrne — minister božji se je zlomil ko dirkač. Do luči na motorju. S plinom daje kar se da razburjen glas. Si mar pripenja Mihae-lovo perut? Je res na kakšni svetopisemski kobili?

In že od daleč vidimo: kamion še zmeraj strelja s svojimi svetlobnimi topovi. Ves visi na stran. Karikatura je. Pred njim, pod njim pa je kot kup stoenka: oče, mama. Deklica z zaspanim belim zajcem v rokàh.

Po vsem se ob Okroglo položi preproga iz tišine — čeznjo pelje, sam, duhovnikov motor.

Fajmošter začne izpuščati nekakšne cvileže iz radovednosti, začudenja, strahu.

Ob razbitinah stokanje razločimo:

DUHOVNIK: Jezus, Jezus, kaj delate, ljudje?

Drži se za krmilo, gleda.

DUHOVNIK: Kaj vendar delate?

Drdra, zgrožen, pa zakriči:

DUHOVNIK: (divje) Kaj ste storili?

Razbite, strte pločevine, od njih se vzdiguje dim.

DUHOVNIK: Je še kdo živ? . . . Je sploh kdo živ?

Stoenska je razjarjeno zatolčena. Uganemo očeta: glava mu leži na okencu. Pesti pa mu visijo skoz krmilo, udrto kot zanič pečena presta.

Približno dobro vidimo voznika v tovornjaku — kip, z rokami na krmilu. Oči se mu bleščijo kot iz stekla. Že fosforescenčno. Bled obraz. In kot iz mavca so, prav presunljivo beli, uhlji.

DUHOVNIK: Bog, moj bog — pokopališče! . . . Klavnica!

Z nogami klobuštra, da bi obrnil moped. Se ozira. Oddrda — ropot se mu zataniša v brencljevo brenčanje. Luč v piko. Oboje hitro potlej v nič.

Takrat se v tovornjaku prebudi, ostro, voznikova fiziognomija — pogleda desno, levo. Seže gor, pod strop, čez ramo, v mrežo: izvleče črno in oglato reč.

Odpira vrata. Upirajo se mu. Upre se z ного. Cviliijo, zarjovejo. Se odloputnejo — voznik spolzi na tla.

Je čudno mumijast. Pa ves drugačen kot zvečer, ko je črpal-karju gomilil zgodbo o kamri z golo žensko. Premeri tovornjak. Gre sèm in tja, trdó, kot na koturnih. Coklasto. Se zabolšči v krvavo okence.

Poklekne na koleno. Iz kovčka, diplomatskega — tega je bil potegnil izpod stropa — zbrska pikasto kravato. Pentljasto si jo zaveže. Išče robček, bel, na čipke. Zatlači si ga v prsni žep. S sukneno gobico na moč skrbno obriše čevlje. Gobico potuhne v kovček. Ga zapre. Vstane. In jo, zravnán, ko da je po naključju tod, ubere, hitro, pa leseno, z majhnimi, nikar pohlepniimi koraki, stran.

Stoenska, zmleta, zbíta od strani pod gume 40 tonskega, bi rekel specialist, kamiona DAF — podoba je spominjala na slamoreznicó z na pol narezanim otepom: ko da je kmet odšel na malico in v stogu pustil luč.

3

NA BLATIH. NOČ

Zakaj so krpo z drevjem, breg tako imenovali (leksikon, ljudje), bo razumljivo. Bóre vidimo okoli dveh avtomobilov. Cesto, kajpak, iz temè v temo.

Ah, saj — na ducat sežnjeje je osamljena čakalnica za avto-busne potnike. Barakica iz desk, polepljena z oglasi za nekakšen ples: na plesu bodo svirale Obsoške strele, pela pa bo Jadranka Tominc.

Ampak avtomobila: prvega poznamo iz royalskega hotela. Drugi je patroljni. Službeni. Volkswagen ali kaj.

In če poznamo družčino, spoznamo dva miličnika: oba mlada, oba lepa. Spočita generacija. Šolana. Z manirami, z jeziki — stroga. Prvi, črni, je Anton. Drugi, plavi, bo pa Niko.

Sti zabalónčkala voznika. Sklep je, kot se reče, strahovit: mehur je, po zdravniško, gnil. In hitro za na oni svet.

Ferdinand opleta kot močvirnik:

FERDINAND: Ni mi žal, prekleto! Ni mi žal. To je dokaz, to vaše pihanje —

NIKO: — pihali ste vi.

FERDINAND: — to moje pihanje, da se natakari ni lagal, ko je govoril, da je vino prima! Za dobro robo moraš plačati. Rad plačam, primojduši. Rad! Koliko? Denar tu ni problem. Resnica, da na Kranjskem še lahko zaupaš v krčmarja — to velja!

Nestrpna ženska, zmršena v lase, smrdljiva od dobrot in pijač, sfrfuljena, zakrili:

BREDA: Tovariš miličnik, saj vem... Kajne? Ampak — jaz resnično moram nekam!

TONE: Kdo vam brani?

BREDA: Aha!

Breda odleti v salonarjih. Se hitro vrne. Veržica z debelim medaljonom ji visi čez dojke na korajžo.

BREDA: Veste! Mene zmeraj nekam prime, kadar se soočim z oblastjo. Kar prime me — pa moram stran!

Spet odleti. Se spet prismukne, pijana kot Ivana Orleanska po pošteni bitki. Toneta poboža v lice (ta se zmakne, dèskasto, ko mu kaliber njene sape prileti pod nos):

BREDA: Sem vam že rekla ali ne?

TONE: Kaj?

BREDA: Da ste en srčkan fant!

FERDINAND: (zarogovili) Tak, Breda! Tovariša pri miru pusti!

Breda odleti do révežne čakalnice za kmete s hribov — jo kar vidimo. Nam kar počepne pod lepake za na ples. Opravlja, gleda sèm — in le opravlja.

FERDINAND: (izdere listnico) Torej, smo rekli, koliko?

NIKO: Nič nismo rekli.

FERDINAND: Pa rečem jaz! Denar, smo rekli, ni vprašanje!

NIKO: Ne morete naprej.

FERDINAND: Kaj?

NIKO: Dobite taksi, kaj vem, znanca — nihče od vas ne sme to noč več za volan. Ključke dajte meni. Vrnili vam jih bodo z dokumenti.

FERDINAND: Čákajte, tovariš no! . . . Moja zaročenka, tam (pokaže na čakalnico), je že hudo noseča. Je v zadnjih nekaj mesecih! Bosta nemara vidva odgovarjala, če bomo doživeli splav? Je hitro reči taksi, znanca — kdo mi bo plačal muke, če bomo doživeli splav? Je, veste, razburljiva. Jo vrže v potrtost!

Breda tam veselo spušča notranjščino v prašno travo, se ozira sèm.

Natanko vtem pridirja mimo — jo oplazi z žarometom — naš duhovnik: ugleda Nika, Toneta. Patruljni voz. Zavre:

DUHOVNIK: Tovariša, tovariša, nesreča! Strašno!

TONE: (trzne) Kje?

DUHOVNIK: Stoenka, tovošnjak! Zdrobilo jo je! Tam!

TONE: Kje tam?

DUHOVNIK: Tam pod Okroglo. Za ovinkom. Hitro! Prosim!

Niko odloputne v volkswagen:

NIKO: Vi! Noter, z nami!

FERDINAND: Ampak — ali sem aretiran?

Tone stlači druga dva v limuzino — od lesenjače se začne jemati Breda. Vrešči. Leti. Si vleče hlačke na život (docela brez sramu, menda. Krilo pade tik pred fajmoštrom).

BREDA: Gospod župnik, gospod župnik! . . . (Prisope do duhovnika) Poglejte, smo se srečali s tovariši! . . . Tam pa razločno piše, na lepakih, tam, da bo na plesu pela Jadranka Tominc, igrale pa *Obsoške strele!*

DUHOVNIK: (žalosten, ogorčen) Noter, baba!

Tone jo trdó posede v avto. In kakor pšici, bi se reklo z zguljeno metaforo, se zdaj poženejo v temò.

Zad za povorko pa jo briše, skromen, prizadeven, kot je prav za dobrega duhovnika, naš fajmošter — zakaj potreben bo.

4

KJERKOLI NA CESTI. NOČ

Neznanec jo z lesenimi, značilno drobnimi koraki ubira po avtomobilski cesti. Ga brž uganemo (po diplomatskem kovčku, čeprav mu še ne bomo gledali v obraz).

Vzdolž pridrvi, tu, tam, avtomobil. Ga z žarometi lopne po hrbtù.

Sledimo mu na petnajst, dvajset metrov — ga obvozimo. Močno dodamo plin. Se z nevsakdanjo naglico odpeljemo —

5

NA OKROGLI. NOČ

— in se pripeljemo k ostankom katastrofe. Je vse kot prej — samo tihota je zdaj globlja.

Miličnika se vržeta, in hkrati, vsak iz svojih vrat. Pustita luči. Druščino pustita — gobe štorovke okrog avtomobilov, klavrno in zresnjeno (se nam vsaj zdi).

V pesteh tiščita cevaste svetilke. Naskočita, zares, vsak svojo stran. Sledimo tèsno za hrptom.

TONE: Dva! Moški, ženska . . . Ženska mrtva!

Uzremo žensko roko od zapestja sèm (kot bela rokavica je, v zmešnjavi sedežev, odtrganih iz tal).

Luč nam pokaže, daleč in vzdignjeno, ko da je brcala skoz streho, nogo. Vkleščeno. Ne gláve ne života in ne nič — ženska je kot v rakvi. Cinkasti. Obrizgana s krvjo.

NIKO: (pokliče) Tone, pridi sèm!

Poprimeta, oba. Pri oknu, ki na njem sloni voznik. Niko skoči, se od volkswagna vrne z laket dolgim drogom — vrata popustijo, s hreskom. Glava zdrсне pod krmilo. Tone hitro seže v režo. Zgrabi moškega —

TONE: Živ je! . . . Najbrž je živ!

Niko se upre. Vrata se odpró. Telo se dobesedno zlekne Tonetu v naročje. Previdno ga poležeta. Privlečeta odejo. Zvijeta blazinico —

pa se pripelje fajmošter. Se brž vpreže (špeglov, strašnih, ósastih, ne sname).

DUHOVNIK: V vojski sem bil, veste, bolničar! Pri knojevcih. Takoj po vojni. V Tuzli . . . Mi lahko zaupate —

TONE: Saj vam, tovariš župnik.

Ročen je. S Tonetom klečita na asfaltu. Vsak na svoji strani.

DUHOVNIK: Je še kdo notri?

TONE: Ženska —

DUHOVNIK: — mrtva?

TONE: Najbrž

Pokaže gor, na belo nogo. Prsti v snopu luči spominjajo na prste pri dojenčku.

DUHOVNIK: Ja — kaj pa zdaj?

TONE: (migne v Nika) Bo šel na telefon.

DUHOVNIK: Ta mora brž v bolnišnico!

TONE: Menda . . . Precej krvi je zgubil.

DUHOVNIK: Notranje poškodbe, to — najbrž bo teh preveč.

Niko prebrklja kamionovo kabino. Zariše z baterijo kolobar:

NIKO: Ga ni!

TONE: Ni?

NIKO: V kabini ne.

TONE: Da ga ni vrglo med kolesa, ven?

NIKO: Pogledal sem.

TONE: Da se ni opotekel v grme? . . . Ali pod cesto kam?

NIKO: Pogledal sem. Ga ni.

Primer ni nov za njuno, čeravno mlado prakso. Tone zmigne:

TONE: Pobrisal jo je.

NIKO: Kakor po navadi.

TONE: K *Ferrotehni* skoči. Jaz bom tu zavaroval.

NIKO: (pokaže v družčino) Pa tile tam?

TONE: Nikamor!

Niko vzame ključ iz limuzine. Si ga pahne v žep.

6

TOVARNA FERROTEHNA. NOČ

Niko pozvoni, zvoni. Gre pred visoko, mlačno razsvetljeno okno. Se vzpne na prste. Skoči. Ujame se v železne križe — notri ždi vratar, s kapo kar se da na nosu. S svetom zadovoljen, s sabo: usta na stežaj. In v ustih en, edini zob.

Pred možem je nered nekakšne malice, klobas, rezin, orehove potice, stekleničke s pijačo. Luč na mizi tolče strmo v les.

Niko se, nestrpen, vrne k avtu. Ugasi motor. Zvoni. S pestjo udari. Spet zvoni. Brcne. Trese kljuko — vratar še slajše spi, s prsti, prepletenimi na gumbih žametnega suknjiča.

Poišče gumijevko. Zaropota po šipi. Nič. Potrka. Še — steklo počí. Drobci zazvenkečejo v glasen dež. Takrat pa se vratar zbudi.

Plane gor, z rokami divje v zrak. Prevrne steklenico. Sèm pobegne, tja. Ves v akciji je. Ves je nared za brambo. Z nožkom od potice srepo išče, kje, od kod ga bo napadel strah. Vsa ta mehanika priletnega vratarja (premagalo ga je samo meso, duh je docela zdrav) je podzavestna: ve, da dela. Komaj ve pa, kaj. Nazadnje zabolšči v šipo. Ugleda zunaj, skoz raztrgline v steklu, Nikovo prikazen. Vrisne:

VRATAR: Ogenj! Ogenj! Tu požar! . . . Ali hudo gori?

NIKO: Nič ne gori.

VRATAR: Zakaj pa ste razbili steklo na hidrantu?

NIKO: (ne ugane, kam si oni sanja) Na hidrantu?

VRATAR: (se mu bistri) Ja . . . A? . . . Ja! Saj!

NIKO: Odprite!

VRATAR: Hja — zakaj?

NIKO: Preklete, se mudi!

VRATAR: Hja! Ampak jaz ne smem odpirati. Jaz — niti Titu ne!

NIKO: Odprite! Milica!

VRATAR: Že prav, že prav. Se hitro reče — milica! So tudi eni ustaši prišli, oblečeni v teritorialno obrambo. Trije pa v železničarske hlače — šele v Bosni so jih polovili. In pobili. Šele v Bosni! Jaz tukaj branim, in tudi odgovarjam tukaj za ljudsko imovino —

Niko, pameten, mu že moli legitimacijo. Vratar požmeri skoz luknjo v šipi (lahko bi ga prijel za nos). Išče ključ z lesene table s ključi —

Niko ga odrine. Skoz kratko vežo steče v ložo. Vzdigne telefon.

VRATAR: Kaj je pravzaprav? . . . A se mudi? A so se stepli? Zadnjič so zaklali brivca, Franca Pauerja. Tri dni so ga v Ljubljani šivali. Kot žimnico. Zdaj je kar dober. Edinole prepaha se boji! Zato ga ni k balinanju . . . Tiste, ki so ga, so pa zaprli.

Niko ne posluša. Zvezo je ujel. Kapo odloži med kruh, klobaso in vratarjeve naočnike, ki so očitno brali DELO. Kimne v slušalko:

NIKO: Ja, Niko, jaz! . . . Nesreča. Pri Okrogli. Kaj? Moški, ženska. Najbrž žena. Ne, voznika ni. 40 tonski tovornjak. DAF! Kako? Rešilca? Kaj? Slabo slišim! Naj ničlo zavrtim? Aha, zdaj je pa dobro. Ne, stoenka. Ne, gasilci. Kaj? Gasilci! . . . Je zmečkano kot konzerva. Ti, poslušaj, cesto naj zaprejo od odcepa noter. Zdravo, ja . . . Že prav.

Starec gleda. Vleče na uho.

VRATAR: A taka je ta, taka —

NIKO: (z olajšanjem) Ja — taka!

VRATAR: A moški in kar ženska?

NIKO: Kar.

VRATAR: Ali bi malo tudi jaz lahko, nekakó, pogledal? Z biciklom. Bom hitro tja. In nazaj. Dobro luč imam.

NIKO: A vi ne odgovarjate, ves čas in tu, za ljudsko imovino?

VRATAR: Saj smo dali nove ključavnice! . . . Zadnjič, pred božičem, so nas okradli — pa smo dali nove ključavnice. Prej so nas tudi enkrat

okradli. Ampak takrat nismo dali novih ključavnic. Zato so nas spet okradli. Pa smo dali nove ključavnice . . . Ste lahko brez skrbi!

Loža je prevlečena s spodbudnimi lepaki. Z gesli. Z dramatičnimi frazami. Miličnik se pokrije. Ošine stensko uro — 21. 10. Primerja svojo. Spet pogleda stensko, v neokusno smrekovem okviru: 21. 10.

NIKO: Vi kar tukaj ostanite. In branite, kar se še brani da. Kaj piše tamle na plakatu?

VRATAR: *Nič nas ne sme presenetiti . . .*

NIKO: A vidite.

VRATAR: Saj — ampak vi ste mene presenetili! Me ne bi smeli. Mene ne!

NIKO: (odreže) Hvala. Lahko noč.

Steče ven — v razbiti šipi pa ostane, kot v girlandi iz robid in trnja, z grobo silo prebujeni mož.

7

KJERKOLI NA CESTI. NOČ

Niko stisne v žarometov snop neznanca — ta se jadrno pokrije z diplomatskim kovčkom: čuden je. Nogé ga nosijo z značilno drobnimi, lesenimi koraki.

Niko sunkasto zavre. Zanesa ga. Se skloni k vetrobranu: tujca prej iz radovednosti kot pa iz službenih popadkov opazuje. Potlej odprhutne v svojo divjo vožnjo.

Neznanec, skrit za kovčkom, se ozre: opazil je miličnika. In službeni avtomobil — plane v beg. Prav smešen je, korákcast in s pestmi na prsih.

8

NA OKROGLI. NOČ

Družčina je že ob Tonetu, pa fajmoštru in ranjencu. So spet živahni.

FERDINAND: . . . in tale Josip Horvat je v tem kraju, pravijo mu Woelmersdorf, povozil 84 letno preužitkarico prav v trenutku, ko je s škafofom šla čez cesto.

BREDA: Si bil tam?

FERDINAND: Tam kje?

BREDA: V Woelmersdorfu.

FERDINAND: A pri nesreči, ko je Josip Horvat —

BREDA: Ne. V Woelmersdorfu kar tako.

FERDINAND: Menda. Nazadnje sem bil tam, ko sem za sestro kupil — ti, Breda! Ti si pa to noč presneto čudna! (Vrže roke v zrak) Saj si bila, hudiča, vsakič z mano!

BREDA: Jaz se nocoj ničesar ne spominjam.

FERDINAND: Da bi si človek kar tako vse varovalke odvrtil iz glave! Gospod župnik, ali je mogoče?

Fajmošter kleči pri ranjencu. Pogleda Bredo. Gleda Ferdinanda:

DUHOVNIK: Je . . . Zakaj bi ne bilo mogoče? Tudi taki so, o tem sicer le boljše knjige govoré, ki svétijo po svetu kar se da brez varovalk.

Ferdinand ne ve, kam bi zapel duhovnikov odgovor. Breda plane:

BREDA: Župnik, nocoj ste me že dvakrat prav grobó napadli!

DUHOVNIK: (se ozre) Jaz — da sem napadel vas?

BREDA: (skoraj zakriči) Vi! . . . Najprej ste rekli *Noter, baba!* Zdaj pa imate v mislih mojo pamet. Ampak — jaz vam to povem, da se me bojte! Vi živite v ateistični državi. Ste pozabili, kar je noter dal France Prešeren? V tisto pesem *Soči?* Se nočete spominjati, a ne, tu, pred tem tovarišem miličnikom? Vam bom pa jaz povedala: Je rekel, da si bo po vojni narod pisal sodbo sam. Ne frak mu je ne bo in ne talar. *Talar*, če veste, kaj je to! So mimo časi, ko ste zafrkavali, se s prižnice smejali na ljudi, če so pri ofru malo vrgli v púšico! Ste proti grehu piskali s trobento — največ nezákonskih otrok pa so slovenski domovini dali farovži! Mi že vemo. Je vse zapisano — nikar se ne izmikajte. Vse vem! In preden bo petelin tretjič pel —

DUHOVNIK: (kima) Do jutra bo še dolga. Me kar prijavite. Kar zdaj. Tovarišu miličniku. Ni treba čakati.

Na prizorišče pride Niko. Se nagne k ranjencu.

TONE: (malo tudi iz zadrege) In kaj se je zgodilo, potlej, s starko, ki je s škaфом prečkala cestišče?

FERDINAND: A gôri v Woelmersdorfu?

NIKO: (vpade) Kje?

FERDINAND: V Woelmersdorfu, dragi moj tovariš! Gôri. V Avstriji. Se pravi, na Avstrijskem. Ali vsekakor bolj natančno: v okraju Judenburg. (Tonetu) Nič! Privozil je s peklensko hitrico. (Niku) Neki, veste, Josip Horvat. (Obema) Hudo potolčena, je reva med prevozom v bolnišnico umrla. Saj! Tako je to. (Prav pomenljivo) So še barabe na tem svetu!

BREDA: (ihtasto) Kakšne barabe?

FERDINAND: Takšne, kot se reče. Namreč: ta isti Josip Horvat je pobegnil. Doma, v svinjaku, snel tablico z avtomobila. Se pravi — svojo je privil na neki FIAT pred gostilno! Ja — pa ni ušel. So ga avstrijski policisti brž odkrili. In zaprli. Zato sem rekel: So še barabe na tem svetu.

BREDA: O, so tudi dobri policaji! Dobiš pa jih samo v Italiji ali v Avstriji — kot praške in kafé.

Tone in Niko možato vzdržita.

Vtem se iz temè prisuka — z lučjo vrhu strehe — nov miličniški avtomobil. In kmalu potlej, tih, rešilec.

Miličnika in reševalca odhitijo k razbitinam — brž se lotijo voznika. Reševalca ga po vseh predpisih oskrbita. Ga odneseta v rešilčev trehuh.

REŠEVALEC: (posmehljiv, izkušen) Je to vse?

NIKO: Ne. Še ženska je.

Posveti dol, na roko, že krvavo, v potočkih. Potlej gor, pod belo nogo.

REŠEVALEC: (požvižga) Ste poklicali gasilce?

NIKO: Smo. Bo treba rezati.

REŠEVALEC: Kaj? Razstreliti! Z dinamitom!

TONE: Je sploh živa?

REŠEVALEC: (tipa nogo) Jah — recimo, no, da je. Za zdaj! Še živa.

Jaz bi rekel: Midva je ne bova odpeljala proč.

TONE: Kdo pa?

REŠEVALEC: (ga zviška gleda) Sta vidva pravzaprav že dolgo pri milici?

TONE: (trdo) Vprašal sem: Kdo pa?

REŠEVALEC: (se majceno potuhne) Midva ne. Črni opel. Ta. *Pogrebni zavod*, pravimo pri nas.

NIKO: Res ne moreta še zanjo —

REŠEVALEC: — nič. Midva — ne.

DUHOVNIK: Ženska bo vendàr umrla!

REŠEVALEC: Reševalci, mi, ne smemo ponesrečencem dajati infuzije. Nisem jasen?

DUHOVNIK: Koliko bo še trpela?

REŠEVALEC: Prosim?

DUHOVNIK: Koliko življenja je še v njej?

REŠEVALEC: Vas ne razumem.

DUHOVNIK: Do dóma in nazaj imam pol ure. Bi utegnil?

REŠEVALEC: Kaj?

DUHOVNIK: No, sveto olje — kakor se spodobi.

REŠEVALEC: (skomigne) Lahko da ja, kot pravijo, lahko da ne, a ne? ... Pozdravljeni!

Zapreta zadnja vrata. Eden séde za volan. Drugi, tisti, ki je molčal, v ambulančni prostor — skoz stekla vidimo, kako ravná robove rjavkastega koca na rumenkaste kvadratke.

Gasper, star miličnik, brž pokliče do centrale:

GAŠPER: Ti, Franc, kaj pa je z gasilci?

- FRANC: (glas) Že dvakrat sem jih klical.
 GAŠPER: So šli v Šentrupert na trgatve?
 FRANC: (glas) Zdaj trgatve ni . . . Zakaj?
 GAŠPER: Gasilcev tudi ni. Še pokličiči!
 FRANC: (glas) Bom.
 GAŠPER: Ti — naj pošljejo še en rešilec. Pa kakšnega zdravnika, jim povej, naj dajo zraven.
 FRANC: (glas) Jah — kje ga bodo zdaj našli?
 GAŠPER: Ženska bo umrla.
 FRANC: (glas, začuden) A živi?
 GAŠPER: Še.
 FRANC: (glas) A niso rekli, da je mrtva?
 GAŠPER: Bo — če res ne bo nikogar sèm.
 FRANC: (glas) A ste zaprli cesto?
 GAŠPER: Ja, so jo . . . Zdravnika, pravim, pošlji.
 FRANC: (glas) Pa — ali rešilca ni še k vam?
 GAŠPER: (že jezen) Je že odpeljal.
 FRANC: (glas) A brez nje?
 GAŠPER: Le z njenim možem. Je stisnjena kot v železen plašč! Ven štrlita roka, noga. A razumeš? Medicinski tehnik je dognal, da mora nujno, pravim, nujno sèm zdravnik!
 FRANC: (glas) Hudiča, Gašper — kaj bi tam zdravnik? Čeprav bi ga dobili — njihova vozila niso za te vrste pomoči opremljena . . .
 GAŠPER: (vzkipi) Ja, kdo je še današnji dan pri nas za kaj *opremljen*? . . . Ženska tu umira, Franc, razumeš? Umira!

9

KJERKOLI NA CESTI. NOČ

*Vratar iz Ferrotehne ni strpel — se že poganja (na kolesu).
 Sope, kreha. Tudi stoka od napora, neučakanosti — predenj
 plane, s krikom, z diplomatskim kovčkom, naš voznik.
 Vratar zavre. Zavira še z nogami (kot otroci).*

- VRATAR: Kaj bo, kaj? Dober večer! Tako na samem sam? . . . Ne greste tja?
 VOZNIK: Vi, mož — če pa sem tu doma!
 VRATAR: To je pa druga reč, ta reč! Sem rekel, ker ni daleč —
 VOZNIK: Kam?
 VRATAR: Sem mislil, da kaj veste.
 VOZNIK: Kaj?
 VRATAR: A za nesrečo — tam? A sedem mrtvih, pod Okroglo? . . . Mi-
 ličnike so razposlali, krog in krog! Stopite gor, vas peljem.
 VOZNIK: Vi, mož — mene ne zanima.
 VRATAR: (se oddahne) Prav! Ojej, potlej je pa prav. Adijo!

VOZNIK: Vi, mož — nikamor! . . . Dol stopite!

VRATAR: (se prestraši) Dol? A dol?

VOZNIK: (odsekano) Kolo na tla! In rôke gor! Če se za mišji rep premaknete, iz vas pri priči naredim tri majhne dvojčke! . . . Roke gor! Klobuk pod pazduho! . . . Zabijem vam en lep nožiček med kosti, da boste zjutraj kot piščanec — zapečen, rumen!

Vratar se trudi. Pleše od zadreg. Pobira s tal klobuk. Na jok mu kaže. Krevka:

VRATAR: Ponižno prosim, mi ne gre! Če stegnem rôke gor, se mi klobuk usuje dol. Jaz res ne vem!

VOZNIK: Vem, ne vem, če vam zabijem en nožiček med kosti! (Zapoje kar ubrano. Z rokavi na trebuhu. Ko tenorji. S kovčkom v roki) *Lahko noč bi ti jaz voščil, pa bo skoraj beli dan. Oh adijo, ljubca moja, jaz pa moram iti stran . . .*

Med občutenim voznikovim prepevanjem se je vratar skiparil v soho: z desnim prstom pika v zrak. Pod levo pazduho tišči klobuk.

VRATAR: Ste prav imeli, gre! . . . Jaz, veste, rad ubogam. Jaz tudi nisem komunist, da bi se vam preveč upiral. Jaz se z vsakim, če mi reče kaj, pomenim . . . A vidite, kako lepo stojim!

VOZNIK: Vi, mož — zdaj mi pa kar se da naravnost pokažite, katera pot drži v Pariz.

Vratar je zmeden, znajde se:

VRATAR: Hja — kar naprej! Zad za kapelico ostró na desno. Vse gor do prve hiše. Tam sta dva brata. Eden je klepar. Naprej, do Primožiča. Še naprej — do Vipotnika. Tam vsako jutro zbirajo s kmetij okoli mleko. Pripelje en kamion — tam bi pa že kazálo malo vprašati! Tam so tri lepe punce. Najmlajša poje. O praznikih hudo lepo igra violino — jaz bi, na vašem mestu, pri Vipotniku, na dvorišču, vprašal.

VOZNIK: Vi, mož — hvala.

VRATAR: (previdno, hitro) A vi prihajate od meje čez? A greste v Bosno noter?

VOZNIK: Ne. V Pariz. Po en kamion.

VRATAR: Peš?

VOZNIK: Peš. (Poropota po kovčku) Je pa tu notri vse.

Voznik odide — vratar oprezuje. Vzdigne s tal kolo:

VRATAR: (mrmra. Se kobaca na sedlo) Je ni na Kranjskem mimo mene bolj nedolžne duše! . . . Ti peklenšček, ti!

10

NA OKROGLI. NOČ

Počasi se izvije iz temè nekakšna katrca. Ropoče star mercedes, poltovorna reč, predelana v delavnico na zlizanih, okrapanih kolesih.

TONE: No, gasilci so že tu! Kdo je bil prej — Ahil ali mogoče želva?

Župnik se prijateljsko nasmehne:

DUHOVNIK: Ta dvoboj mi še dandanes noče v glavo. Sem končal, veste, klasično gimnazijo. Reptili, polži in tako naprej sodijo v realno — hitre tekme med želvo in Ahilom ne razumem . . . Jaz je ne.

Gasilskega poveljnika prestreže tudi Gašper:

GAŠPER: Kod, za vraga, hodite!

POVELJNIK: Smo gledali televizijo.

GAŠPER: Resno govorim!

POVELJNIK: Jaz pa neresno odgovarjam.

Gasilca, prvi majhen, drugi hrust, potegneta z mercedesa priročno luč, na nogicah, vso žabasto — zdaj bo svetlobe že preveč.

Poveljnik — tudi žabast, siv, tršat — si komaj kaj ogleda razbitine:

POVELJNIK: Milič, s škarjami!

GAŠPER: S hidravličnimi?

POVELJNIK: Jah! . . . S tistimi za nohte ne bi šlo.

GAŠPER: So vas — vas niso obvestili?

POVELJNIK: So nas. Mercedes, ta krepáčina, je sopel kot pri konjedercu!

Potlej: So se to noč le tule zaleteli? Še bolj potlej pa, enako dobro veste kakor jaz: Se je o mraku sabotažno vžgalo v dveh tovarnah . . . Je kdo mrtev?

GAŠPER: Enega so odpeljali. Zanj bi še kazálo. Ženska tu pa — no. Od vas je vse odvisno.

POVELJNIK: (trdo) Od nas? Prav nič.

GAŠPER: Ja — kako?

POVELJNIK: Tu smo samo za prvi vtis.

GAŠPER: Pa vse naprave —

POVELJNIK: Samo za rezanje v teh nekaj milimetrov pločevin. Tu je potrebno, dragi moj (s prsti ustrelji proti nesreči) — potrebno je dvigalo!

GAŠPER: Ne gre za vami?

POVELJNIK: (se zviška, naveličano smehlja) Naše dvigalo je slovenski tehnični muzej. Čemú bi ga pošiljali na 40 km dolgo pot?

Gašper vzdigne kapo z las. Z robcem si otre široko čelo.

GASPER: Kaj še ostane, potemtakem?

POVELJNIK: (pokaže, elegantno, na duhovnika) Ostane on!

GASPER: Ta je docela po naključju vozil mimo —

POVELJNIK: — znamenje, da ga je bog poslal! (Gasilcu Miliču) Zareži v vrata, Milič. Kar se da previdno! Ko da vdiraš v bombo . . . (Gašperju) Je ranjenec, ki so ga v rdečem križu odpeljali, voznik iz tovornjaka?

GASPER: Iz stoenke . . . Onega bomo že mi našli!

Prismuka se vratar — se zlepi v družčino, ki skrepenela, zmačkana sloni ob limuzini.

POVELJNIK: Pha! Voznika tovornjaka da kar ni? Pobije, pomečka — popiha jo . . . Kam neki le?

VRATAR: (polglasno, sramežljiv) V Pariz.

POVELJNIK: (ko da sprejema igro) Ne! . . . Po kaj?

VRATAR: Po en kamion.

POVELJNIK: Pravilno! . . . Kar v Pariz?

VRATAR: Se mu je res mudilo. Kar . . .

MILIČ: Tovariš Stane! Ni več kam. Naprej ne smem!

POVELJNIK: Vem, dragi Milič. Vem.

Takrat priplava — črn, tih, kot morski pes iz globočin — pogrebni opel.

Šofer bolšči kot bela maska z okenca. Mrlakar pa grobó izvleče rakev, prt. In še pokrov, ki votlo tresne h krsti, na asfalt.

GASPER: Hudiča vendar! Kdo je vas poslal?

MRLAKAR: Zakaj? . . . Je kaj narobe?

POVELJNIK: Prav je, prav! Ste živ dokaz, da so še službe v naši leni domovini, ki delujejo. (Počepne k rakvi. Jo potipa. Glavó zasuka gor, v mrlakarja) — je hrast? Je lipa? Brezica nemara, smreka? So luknje zvrtane? So žebliji pravšnji? Primerjajte, ljudje, to moje skrhano, nadušljivo orodje s položeno mrlakarsko opremo tu, ki vsa diši po žagi nad romantičnim potokom, srnicah, po kapljah rose v jutranjem jesenskem gozdu — res, zavidam vam!

Séde na krsto. Ta leži — zevasta nizdol — kraj mračno bliskastega oppla. Si sname kapo (kot malo prej miličnik Gašper). Prižge si cigareto. In se z ostudo pod očmi zamisli v noč.

11

KJERKOLI NA CESTI. NOČ

Kapelica — prav starodavna. Tik ob cesti. Prašna. S pretresljivo zgodbo na podobi iz lesa: splašeni konji so gozdarja ali kaj vrgli pred kolesa. Čezenj bo zapeljal voz, do vrha naložen z debelo, dolgo hlodovino — takrat je mati božja raz oblak, podoben sončnici, rokó stegnila. Pesta pridržala. In moža rešila grde smrti.

Okrog so šopi trave. Kakšna ribja, rjasta konzerva. Kakšna plastika od olja za avtomobil.

Voznik obstane. Ko da ne ve naprej. Zazdeha. Stopi za kapelico. Skrbno poleže diplomatski kovček sebi za blazino. Z robcem se pokrije čez obraz — samo nogé mu, kot zaklancu, gledajo, recimo od kolena dol, izza zidu.

12

NA OKROGLI. NOČ

Očitno so, tesno okrog v palačinko stolčene stoenke, celó spokojni fajmošter, že majceno ob živce:

pa jim k hrbitù pripelje čeden, hiter avto. Izstopi — kot Napoleon iz imperatorske kočije — lep in suh, pomemben in nakodran, kar se da po modi ukrojen mladenič z listkom v rokàh. Kar oglasi se jim. Se kar obrnejo.

MLADENIČ: Aha, aha! Sem prav prišel. So me še kar usmerili. Dober večer! Torej kako — so rekli, naj se mi, nedelja gor, nedelja dol, mudi, ker vam prekleto kisko kaže.

Gašper ga prebode s sivimi očmi.

GAŠPER: In kaj bi tukaj rádi

MLADENIČ: Nič — menda pa vi od mene.

GAŠPER: In kaj bi mi radí od vas?

MLADENIČ: Dvigalo.

Gasilski komandant se skisa, Gašper otopli:

GAŠPER: Vendarle! So vas poklicali. Je trajalo!

MLADENIČ: Ne gre za to, ali so me poklicali ali mogoče ne. In koliko je trajalo — gre le za to, da sta se ob nesreči tu (pokaže, deklamatorsko) združili noč in še nedelja hkrati. Kako je v družbi, demokratično samoupravni in takó naperjeni, da delavcu privošči praznični počitek, zdaj ne bom razlagal. To beremo iz jutra v jutro. Slišimo čez noč po radiu. Gleda-

mo zvečer, in kdaj pa kdaj celó dopoldne in popoldne, na televiziji. Tak je sistem. Ni pomoči. Drugod je pa drugače.

DUHOVNIK: (si ne more kaj) Pa ste zato prišli?

MLADENIČ: Prosim?

DUHOVNIK: Najbrž bi kar se da lahko doma ostali.

MLADENIČ: Niso me pustili. Sitni! So celó grozili.

DUHOVNIK: Kdo?

MLADENIČ: Policija. En prav fašistoiden glas.

GAŠPER: Kakšen glas?

MLADENIČ: Tako se reče, veste, za glasove, ki le ukazujejo, ne morejo pa razumeti pametne razlage.

DUHOVNIK: Kakšne?

MLADENIČ: Da je treba plačati. In kdo bo tukaj plačal. Pot do sèm. Usluga. Pot nazaj. Pol dnevnice. Pa nočno delo in kar sodi zraven. Brez vsèga tega pa dvigala ni. Brez vsega téga pa dvigala sèm ne bo.

Gašper — bi sklepali po sapi v ustih, v nosu — bi eksplo-diral skoz omlednega človeka.

DUHOVNIK: Dvigála torej ni za vami?

MLADENIČ: Kaj vèndar mislite?

DUHOVNIK: Ga sploh na cesti ni?

MLADENIČ: Prosim? . . . Oprostite — ste vi uradna oseba?

Zdaj bi pa tudi župnik srčno rad na kom razbil kadilnico.

MLADENIČ: Ali ne odgovarjate (strmó zapika, s prstom, pod nebo)? . . .

Pravzaprav, kómu po navadi odgovarjate?

DUHOVNIK: Gospod, mi tukaj —

MLADENIČ: (še naprej izviren) Nisem gospod! Po 35 ali koliko že letih —

DUHOVNIK: — tukaj mi, vsi, ta, ta in ta (kaže okrog sebe) in jaz, seveda, odgovarjamo ta hip, gospod, nesrečni ženski tule notri!

Mladenič radovedno ogleduje nogo v razbitini. Se obrne k fajmoštru:

MLADENIČ: Drugega ni videti?

Nihče mu ne odgovori.

MLADENIČ: Kako pa veste, da ta reč zares pripada ženski? Oziroma, da je lastnik te noge ženska? . . . Bi rekel, da ne veste.

Gašper spet poseže:

GAŠPER: Ne plača stroškov reševanja in prevoza —

MLADENIČ: — pač, zavarovalnica! Je pa nemara treba priložiti dokumente, ne?

DUHOVNIK: Čigave?

MLADENIČ: Če sem prav dojel vaš položaj: Dokumente voznika tovarnjaka.

DUHOVNIK: Ampak nesrečnež je pobegnil!

MLADENIČ: A vidite, kako se hip za hipom ta zadeva komplicira? Ni lahko, ne. Ni lahko!

GASPER: (Tonetu) Skoči po papirje v kabino.

TONE: Sva že prej iskala —

GASPER: — še poišči. Jih je mar požrl?

MILIČ: Tovariša bi vprašal: Je pri vas zmeraj tak vzoren red?

MLADENIČ: Pod prejšnjim referentom je vladala, zares, bi kar povedal, anarhija. Plačila za storitve ni bilo. To bi posebej poudaril za primer, ko smo pomagali pri tujem tovarnjaku. Pod Svetozarom Kneževičem, novim referentom, je drugače. Zdaj je red.

Izza nesreče se prikaže Tone z lučjo.

TONE: Ena pornografska revija. Sedem praznih vrečk od kikirikija. Drugega pa nič. Ne v mrežici ne v žepu za papirje.

MLADENIČ: Vidite, kako je prav, da sem prišel? Voznika ni. Ni dokumentov. Nihče ne stopi za korak naprej, da bi izjavil: Jaz bom plačal! (Vrže roke v zrak) Mi je prav žal! Jaz tu zares ne morem več pomagati.

Takrat pa skoči, ne bi rekel, da prijazen, s krste, poveljnik ognjegasev:

POVELJNIK: (Gašperju) Z njim le čas izgubljate!

MLADENIČ: Kdo je poklical —

POVELJNIK: Pravim: Njih drekasto dvigalo poznam desetkrat bolje ko ta uradniška cipresa tu!

MLADENIČ: Vi! ... Počakajte!

POVELJNIK: Preklinjal sem ga že poleti, že pozimi. Zapravljivčka z materjo županjo ne bi vzdignilo! Še zapravljivčka ne!

Gašper pihne, mladeniča odrine. Mu pokaže na avtomobil:

GASPER: Skidaj se, od koder si prišel!

MLADENIČ: Kaj? Prosim vendar? Kaj?

GASPER: Sčisti se, sem rekel.

MLADENIČ: Tožil vas bom! Se pritožil! Številko —

GASPER: Moja pest ima številko mednarodnih krznenih palčnikov 11 — če ti kaj pove! ... Marš!

Prepir bi se drugam spotegnil. Je pa od razbitin pomahal Niko:

NIKO: Gašper! ... Tovariš Gašper!

GASPER: Kaj je spet?

NIKO: Oseba notri se je oglasila.

GASPER: (prihiti) Ženska, moški?

NIKO: Ženska! ... Bi rekel — ženska.

GAŠPER: Kaj je klícala —

NIKO: Bolj stokala je.

GAŠPER: — mislil sem, je kaj povedala?

DUHOVNIK: (vzdigne prst. Uho je nagnil) Trenutek! ... Spet je zastokala.

Tihota krog in krog se je napela — skozi dahne:

ŽENSKA: Marija ... Marija!

NIKO: Neko Marijo kliče.

GAŠPER: Slišim tudi sam!

ŽENSKA: Marija ...

Gašper se ozre v duhovnika:

GAŠPER: A kliče mater božjo?

DUHOVNIK: Že mogoče! Že mogoče ... Ljudje se je ob takem radi spomnijo. Gotovo kliče mater božjo.

POVELJNIK: (ženski) Gospa, še malo potrpite! ... Me slišite? Zdravniki so že tu. Dvigalo je že tu. Vse je že tu! Še hip, še dva — bo hitro dobro ... Slišite?

V molk se izpod pločevin vzame tenek, komaj slišen glas:

ŽENSKA: Jurij, o moj Jurij!

NIKO: (duhovniku) To bo pa sv. Jurij?

DUHOVNIK: (si popravlja torbo in kadilnico. Ves čas mu padata naprej, čez trebuh) Jah ... Ne vem. Zdaj pa ne vem. Čeprav je sv. Jurij na Slovenskem kar precej priljubljen ... Jah! Težko je reči. Pravzaprav — ne vem.

Ni več glasu. Može so strunasti — od črne avtomobila se približa tisti, ki je krsto in pokrov vrgel na asfalt (drugi nas, negiben, gleda z okenca. Zeleno bled je. S staromodno prečko sredi las. Je kakor maska iz poceni mavca).

Mrlakar je debelogled, okroglast. Srajca mu visi malhasto s pasu nizdol. Nemaren. Toneta popraska v hrbèt:

MRLAKAR: Je kritično, je kritično —

TONE: Najbrž umira.

MRLAKAR: (topo kakor prej) Potlej pa ni kritično.

TONE: Kako?

MRLAKAR: Nisem mislil nje. Sem mislil naju dva. Zato, sem rekel, kritično. Prišla sva na poziv. O pravem času. Čakala. Vse kakor se spodobi — se bova prazna vračala? Zato sem rekel prej, pred kratkim, da je kritično.

Vrh okna črnega vozila se maska nekako natrga:

MASKA: Nehaj debatirati! Račun pokaži!

MRLAKAR: (topo kakor prej) Komu — če ni nobenih pravih tu?

TONE: Kdo so *pravi*?

MRLAKAR: Žlahta. Sem rekel, da je kritično —

MASKA: Račun jim daj — pa kakor hočejo!

MRLAKAR: Saj to je tisto, da ga nočejo. (Mu je dovolj) Nehaj vpiti tam!

Jaz sem lepo opravil tu. Če pa je kritično — namesto mene pridi sèm.

In nehaj vpiti tam!

GAŠPER: Kaj kričite kot na sèmnju?

MRLAKAR: Je tole tu, zato (stegne dlan. Notri je podolgovat račun).

Gašper si pod svojo in Tonetovo lučjo preleti pisanje.

GAŠPER: Je mogoče?

NIKO: Kaj?

GAŠPER: Smo v tej deželi vsi znoreli?

MRLAKAR: Jaz že ne. Le tole so mi dali.

Odpro se vrata na pogrebnem oplu. Pride Maska: dèskast. V črnem suknjiču. Strašilo sredi njive je prijazno — Maska ne. Spolzek, žilav, kot koža na slanini. Rezkega glasu.

MASKA: Kdo je rekel, da smo v tej deželi vsi znoreli?

GAŠPER: To sem rekel jaz! Poglejte ta papir za na stranišče.

MASKA: Brez razburjenja! Predvsem: To tukaj ni papir za na stranišče.

Ne! To tukaj je račun. Glasi pa se (natakne si naočnike) na . . . Enajst tisoč in še nekaj dinarjev! Gre torej za milijon in še sto tisoč starih. To tukaj ni noben papir za na stranišče (spravi naočnike). *Papir za na stranišče* — se sliši kot zmerljivka, kadar je v bližini kak mrlič (pokaže k razbitinam)! Sicer pa moram ta denar takoj izterjati.

GAŠPER: (začne ga tikati) Tvoja krsta je še prazna!

MRLAKAR: Sem rekel, da je kritično.

DUHOVNIK: Čemu denar? Toliko! Zakaj ta naglica?

MASKA: Zanič izkušnje z našimi sodišči! To. Jim pravijo *občinske pol-žje hiše*. Tam je doma najhujša birokratična lenoba.

DUHOVNIK: Zanič izkušnje na sodišču — to je eno. Prezir do bolečin in do trpljenja drugih je pa drugo.

MASKA: Vi tam tiho! Vi se ne mešajte!

DUHOVNIK: Se bom! Ste pripeljali tisto krsto, se vam je že mudilo za denar. To pa je, prosim, oprostite, strašno nemoralno!

MASKA: Mene to, tovariš katehet, en cimbor briga! Ste me slišali? Če hočete še pojasnil: Je pač navada, da takoj računamo. Sicer pa delajo takó v Ljubljani. *V 1982. blagoslovljenem letu delajo tako v Ljubljani!* Tam že vedo, kaj delajo. Je glavno mesto naše socialistične republike. Vedo! . . . Ali pa mi potrdite, da tam nikdàr ničesar ne vedo. Ampak — črno na belem!

GAŠPER: Hudiča vendar, krsto sta izvlekla. Jo na tla spustila — terjala denar!

- DUHOVNIK: To je — eno grdo birokratsko kolesje!
 MASKA: Ne tako, ne tako. Tehtajte besede.
 DUHOVNIK: (skoraj krikne) Temù so v starih, Finžgarjevih časih pravili na Kranjskem *eno grdo birokratično kolesje!*
 MASKA: Tovariš, jaz ne delam za svoj žep!
 DUHOVNIK: (vzdihne) O vem, vem.
 POVELJNIK: Predlagal bi . . . Račun (si ga ogleda) znaša natančno 11.971 novih dinarjev. V staro prevedeno pa: Miliyon 197.100 dinarjev. Podpis kot po navadi idiotsko nečitljiv — vendàr zasvaljkan, umételno navzgor zasukan. Prav. Vse tu je res legalno. Zato predlagam: Sédimo lepo na krsto. Počákajmo, da članica naše humane družbe tam dušico izpusti — saj so povedali, da ji zmanjkuje sape . . .
 MRLAKAR: (topo kakor prej) Ji! Sem rekel, da ni kritično.
 MASKA: Mi nismo čakali do jutra. Hitro smo prišli. Ravnali smo profesionalno, kar se da evropsko —
 POVELJNIK: Pravim: Tjale sédimo!
 DUHOVNIK: (skoraj zajoče) Se vam ne zdi vse to vsaj malo nečloveško?
 MASKA: Takó smo zmeraj delali. In delamo. Torej kako?
 GASPER: (zadrežen, prizadet) Ne vem, ne vem! . . . Ženska tam umira, a razumeš!
 MASKA: Vidim. Bo držalo. Tu je pa račun.
 DUHOVNIK: Kdo naj plača? Ta miličnik? Ne staršev ni, sorodnikov in ne nikogar!
 MASKA: (se rahlo zbega) Ja, vragca, res.
 MRLAKAR: Saj sem že prej povedal, ko si kričal z okna. A nisem? Sem že prej razločno rekel, da je kritično. Ti pa kot po navadi s črnim florom čez oči!
 POVELJNIK: (od razbitin) Spet joče . . . Kliče.
 GASPER: Koga?
 POVELJNIK: Marijo.
 DUHOVNIK: A Jurija ne?
 POVELJNIK: Samó Marijo.

Maska stopi tik pred Gašperja.

- MASKA: Kaj zdaj? Naj greva?
 GAŠPER: Kot hočete. (Utrujeno) Kot hočete.
 MASKA: Bova počákala. Ampak — predolgo ne.

Gašper séde v avto. Kliče:

- GASPER: Franc, halo, Franc! . . . Je že kaj novega?
 FRANC: (glas) Vse urejeno, Gašper! Pa tam pri vas?
 GAŠPER: Pri nas? . . . Nič.
 FRANC: (glas) Dvigalo sem že kdaj poslal!
 GASPER: Sèm ga ni.

- FRANC: (glas) Patrulja javlja, kako jih kljub sireni, luči in signalom ovirata nedisciplinina in nered. Je še kaj upanja?
- GAŠPER: Vrh glave mi je, Franc, vsega! Teh sprenevedastih, požrešnih, budalastih ljudi. Pri nas bi danes komaj brzostrelka mogla narediti komaj malo reda!
- FRANC: (glas, se zasmeji) Govoriš kot v partizanih!
- GAŠPER: Da. Najbrž.
- FRANC: (glas) Zdravniki so na poti.
- GAŠPER: Kje ste jih nabrali?
- FRANC: (glas) Kaj pa vem. Voznika nimate?
- GAŠPER: Še ne.
- FRANC: (glas) Da ni že daleč?
- GAŠPER: Natančno bomo preiskali.
- FRANC: (glas) Bi dal poziv prek radia?
- GAŠPER: Kaj bi s tirálico. Saj ni nobenega opisa še. Številko tovarnjaka imaš — poiščite podjetje. Vam bodo srakoperja jutri brž orisali.
- FRANC: (glas) Ti, pošlji Nika ali Toneta naproti dohtarjem. Lahko bi pot zgrešili, se zmotovili drugam.
- GAŠPER: Prav, Franc. V redu . . . Hvala.

Vrača se. Pa ga prestreže družčina.

- FERDINAND: Tovariš miličnik. Mi smo tu kot ena delegacija. Zato bi nekaj vprašal. Brez zamere.
- GAŠPER: Prosim.
- FERDINAND: Ta stričko nas je opozoril, kako so v prvi vojni Ogrji trgali z ubitega sovražnika srebrne prstane.
- VRATAR: Pa tudi mesingaste!
- BREDA: Tudi ure.
- VRATAR: Tudi! Z oficirjev.
- GAŠPER: Kaj zdaj pripovedujete o tem, ljudje!
- FERDINAND: Mi bi — kot ena delegacija — vprašali: Ste že zavarovali truplo v avtu? Lahko bi ga, denimo, kdo okradel. In bi sorodniki trpeli dvojno škodo.
- GAŠPER: Saj ni nikogar tam.
- BREDA: Kako pa veste, da ga ni?
- GAŠPER: Ker ga pač ni.
- BREDA: Kako da ne — voznika niste znali še ujeti! Nas pa držite v verigah tu kot ubijalce!
- FERDINAND: Tiho, Breda, no! Ste mene določili za parlamentarca . . . Torej: A vi sploh veste, kaj se godi dandanes na Slovenskem? Vsi kradejo kot sraka! Predlanskim je nekdo, ko je pomagal nesti truplo v krsto, rajnkemu usmuknil táko (kaže na zapestje) uro z roke.

Gašper le bolšči — saj so kot z drugega, znorelega sveta.

FERDINAND: A veste to?

GASPER: Miličniki so ga v četrtek z uro vred našli doma —

FERDINAND: Seveda veste. Ampak — le približno! Ker še ne veste, kako se je ta frakelj, ta belogardist, potlej zagovarjal: Da je pokojnikova ura tiho padla v cestni prah. Pobral jo je — obšla ga je slabost. Ker pa naslednji dan ni srečal pravšnjega miličnika, je uro shranil. Zato bi vas, mi, vprašali: Ste ali niste trupla tam zavarovali?

Gasper se obrne, gre.

BREDA: Zato ga niste, ker je ženska!

FERDINAND: Nehaj, Breda! Položaj nam boš poslabšala. Sem jaz povedal vse.

BREDA: Nič mu nisi! Še poslušati ni maral. Takim, kot si ti, pravijo ob Soči *ena cajna vóde*. Zato pa je takó zaradi takih, kot si ti! Zato pa gre — zaradi takih, kot si ti — država dol!

Zdaj se tudi Ferdinand nakisa — zgrabi jo za laket:

FERDINAND: Mir! Sva v večji kaši kot država . . . Mir!

In jo grobó odvede k avtu.

13

KJERKOLI NA CESTI. NOČ

Z ovinka pridivja avtomobil. Spoznamo Toneta. In kam se mu mudi — naproti ranocelnikom.

Drvi naprej. Zavre — se vrne, hrbtensko, počasi, do kape-lice.

Izza zidu štrlita nogi.

Tone skoči ven. S svetilko pljusne v romarja: očitno zdrav je, ranjen nič. Na diplomatskem kovčku.

Hoče k avtu. Postoji.

Se pa že tiplje, daleč, proti nam križec vrhu strehe, rdeč, steklen — prihajajo zdravniki.

Tone strese čudnega popotnika — ta séde, v sunku, se zamisli.

TONE: Kaj počnete tu?

VOZNIK: A jaz? . . . Sem bil na eni dolgi poti.

TONE: Kam?

VOZNIK: A jaz? . . . Nikamor pravzaprav.

TONE: Kaj ste? Poklic?

VOZNIK: A jaz? . . . A še ne veste? Zapeljiv voznik.

TONE: Česa?

VOZNIK: *Nekoč je živel rdeč kamion, vojakom vozil štručke.*

TONE: Dokumente.

VOZNIK: ... Kaj?

TONE: Vozniško dovoljenje! Izkaznico — kar hočete.

VOZNIK: A jaz? ... Menda!

Počepne h kovčku, da bi ga odprl — ga pa zavihti, kot kij, nič manj kot proti Tonetovi glavi.

Ta odskoči. Bliskovit — kot mungo izpred kačjega ugriza.

Kovček trešči (v voznikovih pesteh) kapelici ob rob. Izsuje se — krama pade dol, na luč, ki je zletela Tonetu iz rok.

Tone hitro zmore žilavega, mladega voznika. Z elegantnim gibom ga zaklešči k tlom. Priklene na ograjo iz kovanega železa. Luč pobere — pri kapelici se je ustavil avto.

TONE: Kar naprej!

RUŽA: (arogantno) Kam naprej? Vsi pravijo naprej. Vso pot mi pravijo samo naprej — jaz sem *doktor* Ruža.

TONE: (prijazno) Le naprej! Takoj tam zadaj boste videli avtomobile —

RUŽA: Veste kaj, tovariš! Jaz sem *doktor* Ruža — vi ste nas poklicali, in ne jaz vas. Zato lepo na čelo, kot je prav za spremstvo!

Migne na priklenjenca ob rjastih kapeličinih križih:

RUŽA: Kaj se greste tu? Se vsako noč tako pobijate? Mi naj pa krpamo to vašo moribundnost! Lahko bi manj vihteli pendreke ... Ste ga hudo načeli?

TONE: Nič.

RUŽA: Ste spet imeli srečo, kaj? Današnji dan se na Slovenskem miličniki pustite kar se da povsod prebutati! Enkràt so enemu, na plesu, na Tolminkem, vašemu kolegu, kijantarico streščili na glavi — še dandanašnji hodi majceno poševno, na loteriji pa igra številko 5 ... Jaz sem *doktor* Ruža —

TONE: Jaz pa Tone.

RUŽA: (nos zaviha) Nikdar slišala —

TONE: Enako jaz. Nikdàr.

RUŽA: Mladenič, vi si dosti drznete!

TONE: (odpne voznika) Ah, saj ni nevaren ... Veliko hujših je okoli nas.

Ob Ruži so v zdravniškem vozu Pavel. Bolničarka ali kaj. In mlad šofer.

Ta doktor Ruža: grda rakla, križana nebesa! Štrenasti lasje. Zobje kot iz fižola (pri cerkljanskih maskah). Nos kot advokati iz komedij — dolg, na gumb. Vrat kot golovratka. Čez vse pa: domišljavost. In neumnost.

Smešna, kajpak, od vreščave resnosti. So ji povedali (nemara je pa sama uganila), da je zdravnik lahko brez škode zmeraj zdrav pri bolnem. Nekaj več. Močnejši ob izčrpanem. V takem

še idiot obvlada genija. Se po navadi brž ima za genija — zato je šla študirat medicino.

Vozili se potegneta. In že uzremo drugi dve: patroljno spre-daj. Pa luči težkega, okornega, mogočnega dvigala zadaj.

14

NA OKROGLI. NOČ

Družčina izgublja potrpljenje.

BREDA: (ždi na miljniku) A je še niso potegnili ven? (Ferdinand odkima) Saj, mečkajo! Vse gre tako današnji dan pri nas — nekoč smo goloroki rezali viadukte. Z motikami napravili iz Bosne Hollywood — pa danes? Tja poglej!

FERDINAND: No, Bredica, pomiri se.

BREDA: (ga premeri) Jaz nisem tip za pomiritve! Jaz nisem *cajna vode* . . . Bom še deset minut sedela na tem kamnu — me bo tri dni dajal mehur . . . Vsaj malo muzike napravi!

FERDINAND: Sédi v avto, če te zebe.

BREDA: Ja — kako bom videla, kaj se dogaja tam!

FERDINAND: Ti bom že jaz poročal.

BREDA: Kje pa so blazine? Kje tista mehiška preproga? Jih nimaš, kaj? Nocoj jih nimaš — jih vlačiš s sabo za kurbáčine, ko greš na sindikalni ples! . . . No, ne boš vključil radia?

FERDINAND: Pa vstani, Bredica, se majčkeno sprehodi —

BREDA: Bolijo me nogé . . . A ne bi smuknili v avtomobil in šli? Številke niso zapisáli. Luči ne odpreš —

FERDINAND: Ključke so mi vzeli.

VRATAR: (se boji, da bi ostal na prizorišču sam) Jej, ne priporočam! So silni, kadar so v nastopu. Vi ne veste. Eden je pri nas naredil škodo. Steklo v oknu je razbil. Zastonj, na naše stroške, je telefoniral! Ne, ne priporočam.

Breda se zagleda proti Gašperju, duhovniku — oba poslušata v zmečkano pločevino. Hip ju, dva namrdnjeno študira.

BREDA: (Ferdinandu) Zdaj ju pa poglej! Rit in srajca — klasično! Kdo bi si mislil, v naših dneh. Spet se farovž druží z oblastjo! . . . Albanija, pač, o tam so vero pomendrali, cerkve spremenili v balinišča — tu pa se že spet škofje rinejo na vrh, v organe. Glej ju, no! Še malo — pa mu bo miličnik gonil meh na koru . . . Ja, cerkev šteje že 2000 let, oblast pri nas pa komaj 40. Ta razloček se že mora kje poznati!

Prideta patroljni ekipaži — prva pred zdravniki, Tonetova. Druga pred dvigalom.

*Sredi ceste čaka, črna in zlovešča, vsem v napoto, krsta.
Se najprej strga iz vozil — takó približno je Leclerc, fran-
coski general, ob koncu vojne stopil na pariška tla — doktor
Ruža.*

RUŽA: Kaj se torej tu dogaja?

GAŠPER: Preveč dolgo nič.

RUŽA: Bi rada vašo policijsko anamnézo! Potlej šele bi zavihala rokav.
Jaz si, veste, zmeraj vihram en rokav. Po tem se ločim od kolegov — ti si
vihajo za vsako figo dva. Tako vsákdo že na daleč reče: Ah, tam pa
deluje doktor Ruža!

*Res si bo zavihala rokav. Se pa ničesar še ni dotaknila. Kot
se ničesar več ne bo.*

*Bo mahedrata sem in tja. Kot bob iz škafa ropotala. Se vmes
kiparila v granitne poze. Vse usmerjala. In vsakogar, se reče,
prav nobenega — spregledali jo bodo. Je zanje več ne bo.*

*Zato pa se ostali brž polotijo, z injekcijami, z vsem, kar sodi
v hvalevredno stroko, ukleščene nogé.*

POVELJNIK: Tovariš Gašper, no, zdaj bol

GAŠPER: Zakaj pa šele zdaj?

STROJNIK: Ko je telefonist z notranjih zadev poklical naš *Komerctrans-
sport*, mu je vratar povedal zame. Kmalu me je zbudil. Pridemo, sem
odgovoril.

GAŠPER: Upajmo, da niste pozni.

STROJNIK: Z dvigáli je zato težko, ker ni dežurstva. (Poveljniku) Kaj
pa je vzrok tej katastrofi?

POVELJNIK: Kolo na tovornjaku. Odletelo je.

STROJNIK: Prehitra vožnja?

POVELJNIK: Tudi.

GAŠPER: (nestrpen) Koliko bo trajalo?

STROJNIK: Deset minut.

GAŠPER: Kaj?

STROJNIK: Kvečjemu.

*Samaritanci zadaj so v belem. Delavci z dvigalom pa naréd
za glavni sunek.*

TONE: (Gašperju) Tam je.

GAŠPER: Kdo?

TONE: Voznik iz tovornjaka.

GAŠPER: O, hudiča!

Stopita k avtomobilu.

GAŠPER: Kod si ga pobral?

TONE: Spotoma. Se mu vrti — se me je lotil.

GAŠPER: Naj ga pregledajo. Pokličí jih.

Tone odhiti. Se meni, kaže sèm — vklenjeni voznik pa kljune, nekajkrat, ko tiček, z nohtom, po napol spuščnem steklu:

VOZNIK: (šepeta) Tovariš! . . . Tovariš, jaz vas prosim —

GAŠPER: (je gledal zad za Tonetom) Ja, kaj pa je?

VOZNIK: (zarotniško) Pobegnil bi!

GAŠPER: A kar?

VOZNIK: Takó. Na lepem. Zdaj, ko je ta tukaj tam —

GAŠPER: Ne bi bilo bolj pametno, če bi si midva privoščila eno dobro cigareto?

VOZNIK: Jah! . . . Bi res bilo.

Prižge mu. Si prižiga:

GAŠPER: Kako je pravzaprav? Se ti je kaj zgodilo?

VOZNIK: (kadi) Hja, ne vem, a ne. Iskre! Počilo je. Splaval sem. Po vodi. Sèm, tja. (Pomaha z roko) Sem, tja! Vmes bi moral hitro kam po novi tovornjak —

GAŠPER: Po novi tovornjak?

VOZNIK: So iz tovarne sporočili! Dokumenti in računi so tam notri (kaže na svoj *diplomatski kovček*). Takrat me je napadel! Me na tla pobil. Okradel!

GAŠPER: Ah, tako je to?

VOZNIK: (potegne dim) Tako.

Zdravnik mu da injekcijo — zadaj, vidimo, so vsi pripravljeni na zadnjo operacijo:

pred prizoriščem pa koraka gor in dol, gor in dol, pomembna čaplja prek močvirja, doktor Ruža. Z odvihanim rokavom. Z okroglim, plitvim, rjavkastim klobučkom na široke krajevce.

Napetost se v trenutku zveča.

GASPER: (tiho) Ta doktor Ruža je za v cirkus! Tc, tc, izpahneš nôgo — te zdravi za prhljaj. Kako je ta zašla med dohtarje?

POVELJNIK: Kako je marsikdo pri nas zašel med marsikaj? Desetkrat hujše pa je drugo vprašanje: Kako je tam lahko ostal! Ga ni, odgovora. In ga do jutri, do pojutrišnjem nikdâr ne bo.

Na gib z dlanjo dvigalo hitro, zanesljivo vzdigne tovornjakov gobec.

Stoenka zadrhti. Se strese — zračnica, po vsem prestanem še lepo okrogla, se z rezkim cviležem (spominja na žvižgávi vžig papirnate rakete) spihne.

Poveljnik poveljuje kot na fronti:

POVELJNIK: Milič, s hidravličnimi škarjami!

RUŽA: (primotovili) Ne! Ne! . . . Z rokami!

POVELJNIK: Z rokami kaj, gospa?

RUŽA: Prepovedujem uporabo škarij! Lahko mi jo počez prežagate!

POVELJNIK: Ja, prejšnji teden smo pa res imeli, v ponedeljek, tak primer.

RUŽA: Kje tak primer?

POVELJNIK: V Zgornji Brezovici. Pred gostilno. Ivancu Pismonoši smo, gladkó na pol, prerezali usnjeno torbo — tri kilometre nas je potlej zlo-dej gnal z debelo palico in klel kakor študent filozofije.

RUŽA: A vidite, a vidite —

*Obstane sredi kimanja. Sovražno se z očmi zapiči vanj.
Milič pa le dela. Delajo vsi — vsaj zgage ne.*

RUŽA: Tovariš! Vi si dosti drznete!

POVELJNIK: Oh, vsak poklic ima nevšečnosti.

*Ob Miliču so fajmošter, zdravnik in, onkraj, Tone z Nikom.
Upirajo se v pločevino. Jo lomijo. Ko da bi vdirali v rakev iz
kositra.*

*Duhovnik se požene. Kadilnica mu šklepeta. Potegne iz rešilca
aluminijasta nosila —*

RUŽA: Hej, vi! Kdo vam je dovolil? Stoj! Róke proč od našega avtomo-bila!

DUHOVNIK: (skoraj jo podre) Gospa, jaz bom takó zaklel, da boste v hipu padli v pekèl!

RUŽA: Vi boste padli, vi! (Kriči za njim) Ta tip je patološki, patološki! Ta tip je v julijskih nočeh nevaren osamelim ženskam in mladini —

*Uzremo ponesrečenko: je v svoji rdečkasti, bombaževinasti
obleki, strgani, do stegen zvlečeni nazaj — povsod kot z nožem
spraskana. Od olj umazana. V oko otekla (veka se ji je zavlekla
kot piškotovo testo čez marmelado).*

*Možje vztrajno, ped v ped, rinejo navzgor. Jo rešijo. Skrbnó
jo zleknejo v nosila.*

Vzdignejo — premakne dlan. Kaže v razbitino:

ŽENSKA: Marija . . . Marija!

DUHOVNIK: (blag, neroden) Spet kliče mater božjo! (Poklekne na ko-leno, ganjen) Saj je že dobro! Slišala vas je, gospa. Naša Marija Pomoč-nica vas je slišala! Se bom zahvalil, jutri, pri rani službi božji, karmélski materi za vso pomoč, ki nam jo je izkázala v tej bridki uri. In tudi priprošnjiku Juriju bom izrekel hvalo, hrabremu svetniku, ki —

ŽENSKA: (zaihti) Jurij, Jurij! . . . O, Jurij!

DUHOVNIK: (mu gre na jok) Jočíte, gospa! Razjókajte se. Molil bom že jaz! Hudó je mimo. Okoli in okoli vas so tu le dobri, plemeniti in usmil-jeni ljudje. Ne bojte se —

ŽENSKA: Marija, joj, Marija!

Takrat se Milič zdrzne. Pravzaprav: odskoči. Z lučjo, ki jo je iztrgal Tonetu, zabrska prek prtljažnika.

Na pomagáj mu seže Gašper. Potlej Tone — odpahnejo harmoniko (tako so se zmečkala zadnja vrata). Najdejo otroka: deklica leži kot v zibki. V cekarjih, blazinah. V rožah.

Pod komolcem se ji skriva zajec.

Milič jo na moč oprezno vzdigne. Jo pokaže, kar se da od blizu, materi:

MILIČ: Tu je, gospa, Marija! Živa, zdrava!

ŽENSKA: (pretresena od hudega in lepega) Marija... (Hoče s prsti k njej. Pa izgubi zavest.)

GAŠPER: Hitro, hitro! (Miliču) Ji res ni nič?

MILIČ: (hiti k rešilcu) Nič! Otrok ubogi... Je le *skombusoliran* od nesreče, je!

Odnesejo še mater — jih pa v zasedi čaka, pri avtomobilu, doktor Ruža.

RUŽA: Ne bo nihče ničesar vprašal?... Vam bo pa *doktor* Ruža razložila: Gospa ima tako imenovani *crash sindrom*. Ali v slovenščini — sindrom trčenja. To sem takoj diagnosticirala. Še preden sem jo videla! Zdaj le ponavljam. Poškodovana je težko! Velike površine nožnih mišic je surovo stiskala avtomobilska pločevina —

Med govoranco — nihče je ne posluša niti sliši — opravljajo vsi, natančno, svoje delo.

Oči ji ko dva žeblja padejo na Miliča: pri oknu daje deklici prijazna znamenja.

RUŽA: (s kazalcem mu zatrka po hrbtu) Ta reč bo vzrok, da so se v tkivu nagrmadile snovi, hudó škodljive — kvarijo ledvice! Ledvice, pravkar ugotavljam, še delujejo — seveda s pomočjo zdravil! Za nôge pa ta hip ne vem —

MILIČ: (spet mu trka po hrbtu) Oštja, no, pustite me!

RUŽA: Kako? Vam to ni v skrb? Vaša dolžnost je, da vas to zanima! Mar niste plačani za to?... Vi ste en korenjaški fant — čeprav precèj čez les!

MILIČ: (razburjen) Se norca delajte iz svoje stare mame!

Doktor Ruža séde v avto. Krili, neomajna, ven:

RUŽA: (v Miliča) Gotovo pa drži, da bi na slabo stanje — odločilno, pravi — vplivala bolj hitra, bolj strokovna, zlasti pa bolj pametna pomoč! Ne pa to vaše ognjegaško praskanje v škornjih, modrovanje —

MILIČ: *Va in mona!*

RUŽA: (se ožme v suho hruško) Kako je tu vse patološko!... Patološko!

Rešilec jo odpelje.

Takrat se Gašperju, skesan, ponižno, vsliini Ferdinand.

FERDINAND: Tovariš glavni — a ste na nas kot pozabili?

GAŠPER: Ne. Nikakor ne.

FERDINAND: Ves čas smo vam, trdnó kot ena delegacija, s svojo navzočnostjo priznavali, tudi moralno, mesto, ki vam gre. Zato bi prosil, a ni res, če bi nam tiste naše ključke —

GAŠPER: Dahníte vame!

FERDINAND: (se ustraši) Kaj?

GAŠPER: Dahnite mi v obraz.

Ferdinand mu puhne v lice. Gašper zamiži.

GAŠPER: Sem kaj pozelenel?

NIKO: Ne.

GAŠPER: Prav. (Onemu) Če se pa srečamo že pri naslednji krčmi, varujte se — bo hudo!

Ferdinand se kot prikloni, kot v komediji. Steče s ključi — skôro se bahava limuzina, podčrtano previdno, po pasje splazi stran.

Na tla so Tone, župnik in še kdo zložili torbice, igračo, čevelj, knjigo, vetrovko na rdeče križe, jabolka, potico.

GAŠPER: (gleda dokument. Potrka s členkom po platnicah) No, primer Veronike Korošec, Jurija, njenega moža, in pa Marije, hčerke, je pri kraju.

POVELJNIK: Vsaj za nas.

Dvigálarji so tovornjak odsunili. Potisnili stoenko v jarek. Vse, kar je pred kratkim mrgolelo, se umirja. Se odpravlja. Črna krsta čaka, kakor je čakala.

MASKA: (rezek in čemerén) Kako bo zdaj z vso rečjo (mahlja z računom)? To so prekleto delikatna opravila. Kako naj opravičim pot do sèm? Račun je tu! Prosim — jaz si grem umit roké.

Gašper ga temno premeri. Se hitro skloni:

GAŠPER: (kaže s prstom) A vidite svetilko? Tam, v gozdu?

MASKA: (vneto gleda) Ne.

GAŠPER: Svetilko iz kovanega železa vendar!

MASKA: (se zalomi) Ne . . .

GAŠPER: Visoko v smreki?

MASKA: Ne —

GAŠPER: Jaz tudi ne . . . Zdravo.

Miličnika — prej sta beležila, kot se spodobi — sedeta v avtomobil: za njima spi, zazevan, z glavo na hrbtišču, kot zaklan v grlo — vklenjeni voznik. Na prsih mu počiva diplomatski kovček.

Fajmošter se, kar naprej razburjen (vleče moped), sreča z Gašperjem.

GAŠPER: Tovariš župnik, hvala. Na svidenje.

DUHOVNIK: (sežeta si v roko) Hvala vam, na svidenje... Vam hvala!

Duhovnik maha, sam — drugo zad za drugim odhajajo vozila v temò. Zamišljen je. Prevezan s torbo in s kadilnico. Z naočniki.

DUHOVNIK: O, bog, ali zares v tej deželi kdaj napravi kaj zastonj samo še policaj?

Skobače se (vse prej kot mlad kozak na konja). In ko se je zalepil v sedlo, odbrni.

15

NA OKROGLI. JUTRO

Ko se nov svit razpre čez domovino, prileze zajec izpod ruševin.

Gre sem, gre tja. Povoja kaj. Se v prazno vrne. Pohiti. Se praska v uhelj. Tuhta. Zmigne z glavico. Poboža brk.

Ubere jo po robu ceste, sam, v svetli dan. Tacá, hlača, začuden nad lepotami svobodnega življenja — ko mu nasproti pridrvi avtomobil.

Nekje zvonijo, v beli cerkvi, daleč, k jutru. Trava zašumi.